

Ключові слова: педагогічна майстерність, освітній процес, літературна освіта, початкова школа.

Key words: pedagogical skills, education, literary education, elementary school.

Подано до редакції 15.10.13.

Рекомендовано до друку канд.пед.наук, доц.Ткаченко Л.П.

УДК 37.013.83

© 2013

Чепурченко О.В.

АНАЛІЗ СТАНУ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ШКІЛЬНИХ БІБЛІОТЕКАРІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах безперервного розширення інформаційного простору і розвитку інформаційних мереж на шкільних бібліотекарів покладається функція навчання учнів і вчителів навичок роботи з інформацією, що висуває необхідність не тільки постійного підвищення кваліфікації, а й професійного розвитку спеціаліста з високим набором професійних компетентностей, здатних усвідомлювати зміни, що відбуваються [1, с. 75]. У зв'язку з цим, актуальною потребою сьогодення є створення сучасних технологій розвитку професіоналізму бібліотекарів, які мають бути гнучкими, здатними до трансформування, націленими на випереджальний, практико-орієнтований і практико-використовуючий характер навчання, на систематичну актуалізацію знань бібліотекарів, їх постійне професійне зростання, базуватися на принципі безперервності і поступовості [5, с. 28]. Для створення таких технологій необхідно зробити попередній аналіз загального стану розвитку професіоналізму бібліотекарів: визначити їх професійні потреби й запити, мотиви, якими вони керуються, проходячи курси підвищення кваліфікації та беручи участь у різних заходах міжкурсового періоду, проаналізувати найбільш прийнятні та ефективні форми професійного розвитку шкільних бібліотекарів. Тож, враховуючи все вищезазначене, вважаємо доцільним представити зроблений нами аналіз загального стану розвитку професіоналізму шкільних бібліотекарів Луганської області.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... У науковій літературі з бібліотекознавства проблема розвитку професіоналізму бібліотекарів у зв'язку з необхідністю визначення нової парадигми, нових стратегічних орієнтирів розвитку бібліотечної освіти й бібліотечної професії, проблемами безперервної бібліотечної освіти, професійної підготовки, підвищення кваліфікації сучасного бібліотекаря та ін. знаходить відображення у працях Ю. Авраєвої, Г. Алтухової, В. Аніщенко, В. Бабич, Т. Берестової, Н. Богун, С. Головки, Н. Грабар, Г. Гречко, І. Гудаковської, І. Давидової, С. Єфремової, Е. Зуєвої, Г. Іванової, В. Ільганаєвої, Е. Качанової, Г. Кисловської, В. Корнієнко, Г. Паршукової, Т. Роскіної, Е. Сукіасяна, А. Чачко, І. Шепелевої та ін. Аналіз наукових джерел виявив, що проблема розвитку професіоналізму бібліотекарів вивчається більше в теоретичному плані. Необхідність практичного аналізу стану розвитку професіоналізму шкільних бібліотекарів – їх професійних потреб і запитів, мотивів професійного діяльності, найбільш ефективних форм і методів роботи зі шкільними бібліотекарями в системі післядипломної педагогічної освіти обумовили вибір теми статті.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягає в тому, щоб проаналізувати стан розвитку професіоналізму шкільних бібліотекарів Луганської області; визначити найбільш ефективні форми й методи роботи з ними в системі післядипломної педагогічної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження... Для визначення загального стану розвитку професіоналізму шкільних бібліотекарів Луганської області протягом 2012-2013 рр. нами був проведений експеримент, у якому взяли участь 252 шкільних бібліотекаря Луганської області. Серед них: 32% із бібліотечною освітою; 32% - із педагогічною освітою; 36% шкільних бібліотекарів не мають ні бібліотечної, ні педагогічної освіти (економіст, бухгалтер, фінансист, інженер-технолог, архітектор, розвідник надр еколог, оператор комп'ютерного набору, в'язальниця трикотажних виробів тощо).

Більшість респондентів 41% – зі стажем роботи більше 20 років; 35% мають стаж роботи від 5 до 20 років; і доволі значна кількість респондентів - 24% – зі стажем роботи до 5 років.

Було виявлено, що більшість опитаних – 65% – задоволені тим, що обрали професію бібліотекаря; 22% – задоволені частково. Лише 3% респондентів вважають роботу в шкільній бібліотеці тимчасовим видом діяльності (переважна більшість з них – зі стажем роботи до 5 років). Хоча слід відзначити доволі низький відсоток респондентів, які вважають професію шкільного бібліотекаря своїм покликанням – 8%.

На запитання, чи відчуваєте ви почуття гордості за свою професію 87% респондентів відповіли «так» і 13% відповіли «ні». На запитання, чому вони не почувають гордості за свою професію, найчастіше траплялися такі відповіді: через відношення до бібліотекаря як до обслуговуючого персоналу; через недостатню увагу з боку адміністрації школи; тому, що ніхто не вважає цю професію важливою і серйозною; через невідповідність між ерудицією бібліотекаря і низькими культурними запитами суспільства; тому, що в учнів втрачений інтерес до читання; тому, що важко конкурувати з інтернетом тощо.

Переважна кількість опитаних – 64% – вважають, що престиж бібліотечної професії є низьким. Вважають його високим лише 23% опитаних. Свій варіант відповіді на це запитання обрали 13%. Серед варіантів відповіді найчастіше траплялися такі: все залежить від самого бібліотекаря, від його уміння поставити себе; недостатньо високий; достатній; середній; залежить від ставлення бібліотекаря до своєї роботи; повинен бути високим, але не завжди є таким.

Провідними мотивами, якими керуються респонденти, працюючи в бібліотеці, виявилися можливість працювати творчо (48%) і потреба в спілкуванні (43%). Інші мотиви, зокрема, матеріальна необхідність (28%); усвідомлення важливості роботи для суспільства (24%); самореалізація (17%); соціальна захищеність (11%) виявилися другорядними.

Вищевказані дані свідчать про те, що, незважаючи на такі чинники, як падіння інтересу до читання, невисокі культурні і читацькі запити значної частини учнівської молоді, низький рівень комп'ютеризації шкільних бібліотек, недостатню увагу до шкільного бібліотекаря з боку адміністрації школи, достатньо низький престиж бібліотечної професії тощо, більша частина опитаних задоволена або частково задоволена тим, що обрала професію бібліотекаря. Тож вони свідомо обрали саме цю професію переважно через те, що вона дає можливість працювати творчо і задовольняти потребу в спілкуванні, хоча більша частина шкільних бібліотекарів не усвідомлюють повною мірою важливість своєї роботи для суспільства і не розглядають її як можливість самореалізації.

Всі без винятку учасники експерименту (100%) визнають, що мають потребу у підвищенні своєї кваліфікації. Найбільш ефективною формою підвищення кваліфікації шкільні бібліотекарі вважають майстер-класи (37%). На другому місці за ефективністю – курси підвищення кваліфікації. Їх обрали 30% респондентів. Значно меншою популярністю в шкільних бібліотекарів користуються семінари (19%) і тренінги (14%).

На запитання: «КПК для Вас – це можливість...» більшість шкільних бібліотекарів (56%) відповіли, що бажають отримувати передові знання й досвід; 40% відповіли, що бажають більше дізнатися про бібліотечні інновації; для 12% респондентів КПК є можливістю поспілкуватися з колегами; 2% респондентів відповіли, що на КПК вони відпочивають від роботи.

При визначенні найбільш оптимальної форми проходження КПК в ході експерименту було виявлено, що більшість опитаних надають перевагу денним (35%) і тематичним (25%) курсам. Заочні курси як найбільш прийнятну форму проходження КПК обрали 21% опитаних, дистанційну – 18%. Денну форму обирали частіше бібліотекарі зі стажем роботи до 5 років; тематичні курси користувалися найбільшим попитом у бібліотекарів, які мають стаж роботи 5-20 років; заочні і дистанційні КПК частіше обирали бібліотекарі зі стажем роботи більше 20 років.

Найбільш ефективними формами роботи на КПК учасники експерименту вважають практичні заняття (52%) і тематичні дискусії (48%). Науково-практичним конференціям надали перевагу 14% шкільних бібліотекарів. Найменш популярними виявилися лекції (5%) і семінарські заняття (5%). Ці дані свідчать про те, що шкільні бібліотекарі надають перевагу активним формам навчання, що дозволяють їм відчувати себе су'єктом власного навчання. Найбільше їх цікавлять теми, які відповідають конкретним завданням, спрямовані на розв'язання проблем у професійній діяльності. В цілому це відповідає психологічним особливостям, особливостям навчання дорослої людини [10, с. 32].

43% респондентів відповіли, що використання передового професійного досвіду найбільшою мірою сприятиме ефективності КПК (найбільший інтерес ця форма роботи викликала в бібліотекарів зі стажем роботи 5-20 років). Респонденти зазначають також, що важливим є і проведення професійної практики, якій надали перевагу 33% опитаних (переважно це бібліотекарі зі стажем роботи до 5 років). Такий інтерес саме до цих форм роботи пов'язаний, на нашу думку, з відсутністю бібліотечної освіти в більшій кількості опитуваних (68%).

38% учасників експерименту вважають, що використання інформаційно-комунікаційних технологій найбільшою мірою сприятиме ефективності КПК. Це пов'язане, на нашу думку, з низьким рівнем комп'ютеризації шкільних бібліотек Луганської області (із 700 бібліотек області лише 100 є комп'ютеризованими), і (як наслідок цього) з доволі низьким рівнем володіння шкільними бібліотекарями інформаційно-комунікаційними технологіями. 43% опитаних визнають, що вони не володіють інформаційно-комунікаційними технологіями.

Учасники експерименту відчують потребу більш глибоко вивчити проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій в роботі шкільного бібліотекаря (71%); інноваційної діяльності бібліотек (62%); професійної діяльності шкільного бібліотекаря (57%); педагогічної психології (38%); комунікативної культури шкільного бібліотекаря (19%).

Серед інновацій, про які учасники експерименту хотіли б дізнатися детальніше, найбільш затребуваними виявилися проєктні (38%) та інтерактивні (33%) технології. Це може бути пов'язане з тим, що ці технології останнім часом почали активно використовуватись шкільними бібліотекарями у масовій роботі з учнями. Про діяльнісний підхід виявили бажання дізнатися детальніше 29% учасників експерименту. Найменший інтерес викликав у респондентів компетентнісний підхід. Про нього виявили бажання дізнатися лише 14% бібліотекарів.

Можливо, це викликане тим, що компетентнісному підходу приділяється достатньо уваги на курсах підвищення кваліфікації шкільних бібліотекарів. До того ж, компетентнісний підхід не пов'язаний безпосередньо з професійною діяльністю шкільного бібліотекаря, на відміну від професійної діяльності вчителя.

100% респондентів визнали, що вони мають потребу в самоосвіті, що теж відображає особливості навчання дорослої людини для якої характерна провідна роль самоосвіти в навчанні. Найбільш прийнятною формою самоосвіти 57% учасників експерименту визнали професійну літературу і періодичні видання. Це передбачуваний і цілком закономірний результат. Адже шкільна бібліотека поки що орієнтована в основному на друковану продукцію. До того ж, доволі значна частина опитаних шкільних бібліотекарів (43%) не володіє комп'ютерними технологіями. 24% респондентів вважає найбільш прийнятною формою самоосвіти інтернет-ресурси. Переважно це молоді бібліотекарі зі стажем роботи до 5 років. Вивченню передового професійного досвіду надає перевагу 19% респондентів. Ця форма роботи є найбільш прийнятною для бібліотекарів зі стажем роботи більше 20 років.

На запитання про те, чи використовують шкільні бібліотекарі у своїй роботі професійні видання 97% опитаних відповіли, що використовують. 3% опитаних на це запитання відповіли «ні». Але слід зазначити, що серед тих, хто відповів, що використовує в роботі періодичні видання, 24% на запитання «Вкажіть, які саме» не вказали жодного видання, а 32% вказали лише одне видання (переважно це журнал «Шкільна бібліотека» або газета «Шкільна бібліотека плюс»). Такі дані теж свідчать про необхідність розвитку професійної компетентності шкільного бібліотекаря.

78% опитаних шкільних бібліотекарів вважають, що їм вистачає знань і навичок для вирішення професійних завдань. Лише 22% респондентів на це запитання відповіли «ні». Такі дані свідчать, на наш погляд, про те, що шкільні бібліотекарі ще не усвідомлюють повною мірою, що безперервний професійний розвиток є нагальною потребою сьогодення, запорукою затребуваності бібліотек суспільством. Більшість опитаних вважає достатнім лише час від часу підвищувати свою кваліфікацію.

На запитання про те, яких саме знань і навичок їм не вистачає, найчастіше зустрічалися такі відповіді: володіння комп'ютерними технологіями; бібліографічними методами роботи; методикою проведення бібліотечних уроків, оформлення книжкових виставок тощо.

Отже, отримані результати свідчать про те, що абсолютна більшість шкільних бібліотекарів прагне до розвитку свого професіоналізму, хоча ще не усвідомлюють повною мірою необхідність систематичного безперервного професійного розвитку.

Більша частина шкільних бібліотекарів проходить КПК з метою отримати передові професійні знання та досвід, дізнатися про бібліотечні інновації. Інші мотиви: спілкування з колегами, відпочинок від роботи є додатковими.

Для того, щоб забезпечити процес розвитку професіоналізму шкільних бібліотекарів у системі післядипломної педагогічної освіти необхідно пропонувати різні форми підвищення кваліфікації: денні, заочні, дистанційні, тематичні. Поряд із традиційними курсами підвищення кваліфікації доцільно проводити в міжкурсовий період майстер-класи, «круглі столи», дискусії, семінари, тренінги тощо. Зміст КПК і заходів міжурсового періоду слід планувати з урахуванням освітніх потреб шкільних бібліотекарів, визначених нами компетентностей, надаючи перевагу активним формам навчання (практичним заняттям, тематичним дискусіям, науково-практичним конференціям тощо), стимулювати інтерес бібліотекарів до питань бібліотечної інноватики, проектних, інтерактивних технологій.

Слід зазначити, що система післядипломної освіти пропонує шкільним бібліотекарям відповідні курси підвищення кваліфікації. У міжкурсовий період для шкільних бібліотекарів проводяться семінари, тренінги.

Проте названі форми не забезпечують повною мірою розвиток професіоналізму шкільних бібліотекарів, оскільки вони, не носять системного характеру. Тож розвиток професіоналізму шкільних бібліотекарів відбувається епізодично.

Висновки... Отримані нами результати експерименту свідчать про те, що професіоналізм шкільних бібліотекарів є актуальною проблемою, що потребує розвитку в системі післядипломної освіти. Результати експерименту підтвердили правильність визначених нами компетентностей (професійної, психолого-педагогічної, інформаційної, інноваційної, комунікативної) як складових професіоналізму шкільного бібліотекаря.

Отже, активізація розвитку професіоналізму шкільних бібліотекарів потребує розробки відповідної педагогічної технології та її змістовно-технологічного забезпечення.

Перспективи подальших досліджень. Стаття не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. До перспективних напрямків досліджень даної проблематики ми відносимо проектування педагогічної технології розвитку професіоналізму шкільних бібліотекарів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Література

1. Авраева Ю.Б., Очирова Э.С. Библиотеки – методические центры: инициаторы профессионального развития: научно-практическое пособие / Ю.Б. Авраева, Э.С. Очирова. – М. : Литера, 2009. – 96 с.

2. Антипова В.Б. Образовательная функция школьной библиотеки / В.Б. Антипова // Педагогика. – 2008. – №3. – С. 34-40.
3. Бабич В.С. Еволюція бібліотечно-інформаційної освіти. / В.С. Бабич. Київ. держ. ін-т культури, Нац. парламент. б-ка України. – К., 1997. – 64 с.
4. Бабич В.С. Професійна безперервна освіта бібліотечних працівників / В.С. Бабич // Шкільна бібліотека. – 2002. – №9. – С. 63-68.
5. Богун Н. Перспективи розвитку бібліотечного фаху в контексті сучасних суспільних викликів та світових інтеграційних процесів: з досвіду Польщі / Н. Богун // Бібліотечна планета. – 2007. – № 4. – С. 26-28.
6. Головка С.И. Специалист: образование, компетентность, новаторство. Научно-практическое пособие / С.И. Головка.– М. : Либерия – Бибинформ, 2005. – 191 с.
7. Грабар Н. Життєва потреба розвитку професії / Н. Грабар, В. Жукова // Вісник книжкової палати. – 2007. – № 9. – С.27-30.
8. Давидова І. Стратегічні орієнтири розвитку бібліотечної професії в сучасних соціально-комунікаційних умовах / І. Давидова// Вісник книжкової палати. – 2008. – № 9. – С. 17-20.
9. Жадько Н.В. Анализ современного состояния библиотечного дела в Украине (по итогам учебных семинаров) / Н.В. Жадько, М.А. Чуркина //Непрерывное библиотечное образование. Бюллетень № 3-4, 2001. – С.49-53.
- 10.Змеев С.И. Андрагогика: основы теории и технологии обучения взрослых / С.И. Змеев. – М. : ПЕРСЭ, 2003. – 207 с.

Анотація

У статті зроблено аналіз загального стану розвитку професіоналізму шкільних бібліотекарів Луганської області: охарактеризовано вибірку учасників експерименту: освіта, стаж роботи, мотиви їх професійної діяльності, ступінь задоволеності обраною професією тощо; визначено й проаналізовано їх професійні потреби й запити, найбільш ефективні форми розвитку професіоналізму шкільних бібліотекарів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Аннотация

В статье сделан анализ общего состояния развития профессионализма школьных библиотекарей Луганской области: охарактеризована выборка участников эксперимента: образование, стаж работы, мотивы профессиональной деятельности, степень удовлетворенности выбранной профессией и т. д.; определены и проанализированы их профессиональные потребности и запросы, наиболее эффективные формы развития профессионализма школьных библиотекарей в системе последипломного педагогического образования.

Summary

The article analyzes the overall condition of the professionalism of school librarians Luhansk region is characterized sample of participants of the experiment: education, work experience, motives of professional activity, the degree of satisfaction of their chosen profession and so on; identified and analyzed their professional needs and requests, the most efficient forms of professional development of school librarians in the system of postgraduate pedagogical education.

Ключові слова: професійний розвиток, міжкурсний період, активні форми навчання, інформаційно-комунікаційні, проектні, інтерактивні технології, діяльнісний підхід, компетентнісний підхід.

Ключевые слова: профессиональное развитие, межкурсовой период, активные формы обучения, информационно-коммуникационные, проектные, интерактивные технологии, деятельностный подход, компетентностный подход.

Key words: professional development, intercourse period of active forms of learning, information and communication, design, interactive technology, the activity approach, the competence approach.

Подано до редакції 11.10.13.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф.Сорочан Т.М.

УДК 371.1:373

© 2013

Якимчук М.Ю.

ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ ЯК ВАЖЛИВОЇ КОМПОНЕНТИ ГІМНАЗІЙНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... У Національній доктрині розвитку освіти підкреслюється необхідність створення умов для розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина України.

У результаті особливих умов суспільних процесів, які відбуваються на сучасному етапі, коли суспільство перебуває у стані кризи не тільки соціальної та економічної, але й культурної і духовної, особливо актуальною є здатність до творчої самореалізації як учня, так і вчителя. На думку науковців, визначення процесу творчої самореалізації вчителя є актуальним тому, що аналіз педагогічної творчості вчителя, що в науковій літературі передбачає наявність в особистості педагога здібностей, мотивів, знань, завдяки яким створюється продукт, що відрізняється новизною, оригінальністю, унікальністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

В. Тихонович, В. Шинкарук, Л. Бекешкіна, Л. Сохань розробили і втілили концепцію життєтворчості, розумної